

УДК 72.01
ORCID ID: 0000-0002-3766-6311
DOI <https://doi.org/10.32782/2411-3034-2024-36-1>

Денис Вітченко
кандидат архітектури,
доцент кафедри будівництва, геотехніки і геомеханіки
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»
denis_vitchenko@ukr.net

ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКИХ ПОГЛЯДІВ ВАСИЛЯ КРИЧЕВСЬКОГО В ХАРКІВСЬКИЙ ПЕРІОД ТВОРЧОСТІ

Анотація. *Мета статті* – визначити принципи формування поглядів Василя Кричевського на українську традиційну культуру як джерела формотворчості архітектури початку ХХ ст. з чітко вираженою українською ідентичністю. **Методи дослідження.** У дослідженні використано такі методи: аналіз і систематизація джерел, вивчення архівних та бібліографічних матеріалів, порівняльний аналіз творчих ідеологій. Також застосовано історичний та історико-порівняльний аналіз. **Результати.** Проведено аналіз наукових статей, які містять нові розвідки стосовно об'єкта дослідження. На основі отриманих результатів вважаємо Василя Кричевського – основоположника застосування рис української самобутності в архітектурі початку ХХ ст. – учнем Харківської архітектурної школи часів її становлення. Кричевський виробив власні мистецькі принципи архітектурної творчості, які були визначені як трансляція професійної майстерності за формою «школа майстра». Вироблення власних мистецьких принципів архітектурної творчості Василем Кричевським, визначено як трансляцію професійної майстерності за формою «школа майстра» з концепцією відображення української самобутності в архітектурі, яка знайшла втілення у творчості малих груп діячів культури Харкова та Полтави. Досліджуючи народне мистецтво В. Кричевський заклав основи творчого синтетичного мислення та сформував власний метод, який складався з таких етапів: накопичення матеріалу; відбір найкращого; аналіз прототипів; синтез та індивідуальне формування новотвору на основі народного прототипу.

Ключові слова: патерни української самобутності, творчий метод, прототип, новотвір.

THE FORMATION OF VASIL KRYCHEVSKY'S ARTISTIC VIEWS DURING THE KHARKIV PERIOD

Denys Vitchenko
PhD in Architecture,
Assistant Professor at the Department of Construction,
Geotechnics and Geomechanics
Dnipro University of Technology
denis_vitchenko@ukr.net

Abstract. *The purpose of the article* is to determine the principles of formation of Vasyl Krychevsky's worldview understanding of Ukrainian traditional culture, as a source of architectural design of the beginning of the 20th century with a clearly expressed Ukrainian identity. **Research methods.** The research uses such methods as: analysis and systematization of research sources, analysis of archival and bibliographic sources,

comparative analysis of creative ideologies. Historical and historical-comparative analysis are also applied. Results. The latest studies and publications related to the research object are analyzed. On the basis of the research, one can consider Vasyl Krychevskiy – the leading founder of the application of the features of Ukrainian identity at the beginning of the 20th century – to be a student of the Kharkiv School of Architecture during its formation period. The formation of the artistic principles of Vasyl Krychevskiy's architectural creativity is highlighted, as a relay of the transfer of professional skills in the form of a "master's school" and ideas of the expression of Ukrainian identity in architecture in small groups of Ukrainophile cultural figures of Kharkiv and Poltava. Studying folk art, Krychevsky laid the synthetic foundations of creative thinking and formed his own method, which consisted of the following stages: accumulation of material, selection of the best, analysis of prototypes, synthesis, individual creation of a new work based on a folk prototype. Key words: patterns of Ukrainian identity, prototype, creative method, neoformation.

Постановка проблеми. Становлення української архітектури першої третини ХХ ст. з виразними атрибутами національної самобутності нерозривно пов'язане з постаттю В. Кричевського. Наразі замало висвітлено процес формування творчих поглядів митця, його погляду на українську традиційну культуру як джерела для розвитку тогочасної архітектури з акцентом на українській ідентичності. Архітектурознавчі дослідження еволюції творчого методу В. Кричевського в архітектурі є надзвичайно важливими для оцінки його унікальної архітектурної спадщини в контексті архітектури національного романтизму Європи початку ХХ століття.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Бібліографічними джерелами для вивчення творчого методу В. Кричевського в архітектурі стали праці С. Таранушенка [1, с. 114–126], В. Павловського [2] та Д. Горняткевича [3, с. 17–54]. Творчий метод Василя Кричевського досліджували також В. Чепелик [4, с. 148–150], В. Рубан-Кравченко [5] та І. Ходак [6, с. 13–21].

Спробою привернути увагу до творчої біографії В. Кричевського, його маловідомих творів та розкрити особливості творчого методу митця стала публікація двотомної праці «Василь Григорович Кричевський: хрестоматія» (Видавець О. Савчук, 2016–2018 рр.), до підготовки якої долучився й автор цієї статті [6, 7].

У дисертаційному дослідженні автора статті розглянуто застосування рис української самобутності в архітектурній спадщині Харківської школи, зокрема у творчості Василя Кричевського як її видатного представника. На думку автора, це відобразилося у використанні в архітектурній практиці «патернів української своєрідності» – інструментів формотворення архітектурних об'єктів з ознаками національної ідентичності. Зокрема, такі патерни охоплювали як форму, так і морфогенез.

Патерни форми – узагальнена упізнавана модель (шаблон) реальних архітектурних

об'єктів певного типу, що має структурні рівні (об'єм, елементи, деталі), які відповідають рівням візуального сприйняття будівлі. Патерни форми є результатом усталеного в традиційній культурі вирішення завдань формоутворення, які відповідають функціональним потребам і матеріалізуються в будівлях за допомогою різних конструктивних схем в різних будівельних матеріалах. Патерн морфогенезу – послідовність дій залучення елементів структурних рівнів для формування новотвору. Новотвір – новий архітектурний об'єкт, що є кінцевим результатом залучення патернів форми прототипу за допомогою патернів морфогенезу [8, с. 3–4].

Мета статті – визначити принципи формування розуміння Василем Кричевським української традиційної культури, як джерела формотворчості архітектури початку ХХ ст. з чітко вираженою українською ідентичністю. Обґрунтувати становлення його мистецьких переконань як трансляцію професійної майстерності за формою «школа майстра» для відображення української самобутності в архітектурі та втілення цих принципів у творчості малих груп діячів культури Харкова та Полтави.

Виклад основного матеріалу. Як зазначав мистецтвознавець В. Щербаківський: «Василь Кричевський у зовсім молодих, можна сказати дитячих ще роках, зумів всмоктати в себе істоту української естетики і просякнувся красою українського мистецтва... змалку навчився бачити красу в гарному своєму, навчився витягати цю красу і переносити її з предметів на свої малюнки» [9, с. 6].

1885 року В. Кричевського прийняли до Харківського залізничного училища. Вже тоді Василь визначався своїм хистом рисувальника, кресляра, копіювальника архітектурних креслень, гравюру та малюнків. Проявив здібності також і в теслярському ремеслі [1, с. 115].

Позбавлений становим устроєм Російської імперії перспективи отримання

університетської освіти, В. Кричевський працював помічником-креслярем у техніків Харківської міської управи. Згодом, завдяки опіці та наставництву архітектора С. Загоскіна, став помічником архітектора у майстернях дипломованих зодчих А. Шпігеля та О. Бекетова. Ці майстерні, окрім передачі творчого досвіду за принципом «школа майстра», стали для архітектора-початківця середовищем розширення горизонтів фонових знань, підвищення рівня загальної освіти, популяризації нових європейських мистецьких концепцій та обміну творчими ідеями.

У 1889 році, призначивши В. Кричевського на посаду технічного помічника, С. Загоскін фактично надав йому архітектурну освіту з таких дисциплін: теорія й історія архітектури, будівельні конструкції, рисунок і живопис.

Важливу роль в оволодінні художніми навичками відіграла практика копіювання картин та художні пленери. Також С. Загоскін доповнив його загальну освіту, дозволивши вільно користуватися власною бібліотекою, та познайомив з осередком діячів культури, зокрема з прихильниками українського культурного відродження, серед яких був Лев Жемчужников. Це спілкування наблизило Кричевського до пошуків відображення української самобутності в архітектурі. «За три роки навчання у Загоскіна він досягнув усе, що могла йому дати навіть академія мистецтв. З того часу він міг сміливо конкурувати, а навіть випереджувати інших архітектів у їх творчих зусиллях», — вказує Д. Горняткевич [3, с. 22].

Працюючи в архітектурних студіях А. Шпігеля та О. Бекетова, Василь Кричевський ще більше вдосконалив свою фахову майстерність і розширив рівень фонових знань.

Колега Кричевського у майстерні Бекетова Ф. Кондратьєв згадував: «Василь Кричевський був чудовим працівником — працював красиво та швидко... чудово малював, і всі роботи, які потребували прорисовки, виконував лише він» [10, с. 121].

У 1896 р., завдяки О. Бекетову, відбувається знайомство В. Кричевського з подружжям Алчевських. Олексій та Христина Алчевські — батьки дружини Бекетова, Анни, відомі меценати та громадські діячі Харкова. Навколо родини Алчевських гуртується осередок митців і науковців, переважно мешканців Харкова, людей з українським світоглядом. Серед них художники: М. Ткаченко, С. Васильківський, П. Мартинович, М. Уваров, К. Первухін;

архітектор В. Величко; письменник Панас Мирний; професори Харківського університету: Д. Багалій, М. Сумцов, М. Пильчиков; драматурги й театральні діячі брати Тобілевичі, а також діти подружжя Алчевських, які були відомі своїми українськими симпатіями. Зустрічі групи відбувалися в домі Алчевських у Касперівському провулку (нині — вул. Жон Мироносиць, 7) [7, с. 17–129].

Насамперед за підтримки цієї групи митців та їхнього впливу на коло мистецьких та громадських діячів Полтави, відбулася перемога Кричевського в конкурсі 1903 р. на проект будівлі Полтавського земства.

Запорукою перемоги, крім ґрунтовного розуміння архітектурних форм та декоративних властивостей українського традиційного мистецтва, став досвід роботи помічником провідних харківських архітекторів, зокрема: навички стилізації у різних архітектурних стилях за історичними прототипами, добрі знання інженерно-технічної частини проекту, володіння методом теорії архітектури, широка мистецька обізнаність, майстерність кресляра, рисувальника та колориста [4, с. 148].

Митець увів у тогочасну архітектурну практику форми та деталі українського традиційного зодчества, декор і колористику вжиткового мистецтва українців та довів актуальність модернізованих українських традиційних форм у міському просторі початку ХХ ст. Будівля Полтавського земства на десятиліття визначила основні ознаки (патерни) української самобутньої архітектури. Формується коло наслідувачів нового архітектурного напрямку.

Формотворчим пошукам Кричевського передували:

1. Бесіди юного Кричевського з живописцем і графіком Львом Жемчужниковим про історію створення будинку для гостей у с. Лебединці на Чернігівщині на замовлення Г. Галагана. Зведений у 1856 р. за взірцем резиденції козацької старшини доби Гетьманщини, цей об'єкт став для В. Кричевського ідеєю можливості втілення українських традиційних форм у сучасну архітектуру. Матеріалізувавши у собі давні архітектурні форми, будинок Галагана став для Кричевського не лише зразком трактування традиційного зодчества українців у контексті романтичної мистецької течії, але й джерелом архаїчних форм українського будівництва, які на той час вже не побутували в народній культурі. Будинок Галагана став для В. Кричевського самобутнім прообразом-посередником між віджилими зразками

традиційного будівництва та авторськими новотворами на основі народного українського зодчества. На формування творчого методу та кристалізації індивідуального стилю митця також вплинули поради Л. Жемчужникова, які полягали в наступному:

– встигнути графічно зафіксувати зникаючі зразки традиційної архітектури, на які ще не вплинули процеси урбанізації та індустріалізації;

– у своїй творчості не вдаватися до прямих копій окремих автентичних зразків, а шукати узагальнюючу форму, що об'єднує в собі найкращі якості прототипів;

– визначити характерні форми народної архітектури, відкинувши зовнішні впливи та запозичення;

– дослідити еволюційний шлях творчості народних професіоналів, усвідомити чинники, в яких зберігалася й транслювалася майстерність традиційного вжиткового мистецтва й зодчества (природно-кліматичні фактори, історичні й соціально-економічні умови формування й життєдіяльності етносу, його соціальну психологію);

– усвідомлювати доцільність і художню «правомірність» відтворення конструктивних і декоративних елементів у матеріалах, відмінних від матеріалів традиційних прототипів [3, с. 32].

2. Контакти Кричевського з діячами харківського регіонального осередку як симпатиків («клуб» сім'ї Алчевських), так і дослідників-фахівців української культури (професори: історик Д. Багалій, етнограф М. Сумцов, мистецтвознавець Є. Редін та ін.), які скристалізували теоретичні засади архітектурної творчості В. Кричевського.

Ще у 1891 р. справжнім відкриттям для В. Кричевського стала лекція А. Краснова, присвячена пам'яті археолога-аматора Г. Шлімана. Про історичне існування Трої, оспіваної в «Іліаді» Гомера (улюбленому творі В. Кричевського), свідчили знайдені під час розкопок археологічні артефакти – витвори мистецтва. Провівши аналогію з цим фактом, Кричевський формує думку про те, що дослідження українського народного мистецтва може довести самотутню цілісність української культури.

В останній третині XIX ст. викладачі Харківського університету (мовознавець О. Потебня, історик Д. Багалій, етнограф М. Сумцов та мистецтвознавець Є. Редін) заклали основи дослідження самотутності

української матеріальної культури. Вони також сформували теоретичну базу творчості В. Кричевського. Як вільний слухач Харківського університету, В. Кричевський у 1890-х роках систематично працював зі збірками університетського музею етнографії та археології України, а також відвідував лекції професорів: Д. Багалія (з історії та археології), М. Сумцова (з етнографії) та Є. Редіна (з порівняльної історії мистецтв). Поради Є. Редіна поза лекціями допомогли В. Кричевському розвинути критичний підхід до художніх образів. Під впливом кола цих науковців формувалася творча особистість Кричевського як митця, колекціонера та науковця-етнографа.

В. Кричевський займався фіксацією археологічних розкопок: 1902 р. він робить замальовки городища біля с. Ницаха Охтирського повіту, де Д. Багалій разом із К. Антонович-Мельник проводили розкопки. Кричевського обрали членом організаційного комітету з підготовки 12-го археологічного з'їзду в Харкові. Він розробив проект і керував створенням макета в натуральну величину української хати слобожанського типу – експоната етнографічної частини виставки [7, с. 17–129].

3. Студіювання В. Кричевським сучасних йому наукових праць з історії архітектури України, мистецтвознавства та етнографії українського етносу дало можливість здобути дані про об'єкти-прототипи для формування архітектурних новотворів самотутнього українського характеру. Важливу роль відіграли його контакти з українськими етнографами – М. Сумцовим, В. Горленком та художниками – П. Мартиновичем, С. Васильківським, О. Сластіоном (Сластьоном) – прихильниками української культури. Кричевський також ознайомлювався з колекціями українського ужиткового мистецтва діячів Полтавського земства. Особливо цінними були результати художніх пленерів С. Васильківського українськими землями, включно з Галичиною та Стародубщиною, які стали джерелом прототипів української самотутньої архітектури.

1903 р. О. Сластіон виділив характерні ознаки української традиційної архітектури та ініціював широке впровадження в українську архітектуру поливної кераміки, вважаючи її матеріалом, притаманним українському традиційному мистецтву.

4. Копіювання та збирання предметів українського декоративно-вжиткового мистецтва, а також аналіз артефактів і їхніх замальовок дали змогу Василю Кричевському теоретично

відокремити автентичні шари від пізніших нашарувань. Він також ознайомився зі збіркою українського мистецтва Харківського університету та приватними колекціями: Ф. Лизогуба в Седневі, В. Тарновського в Чернігові, М. Репніна в Києві [7, с. 17–129].

5. Студіювання праць теоретиків мистецтва Дж. Раскіна (John Ruskin) та В. Морріса (William Morris) відбувалося під час знайомства з їхніми роботами у домі А. Шпігеля – шанувальника англійського мистецтва [7, с. 17–129]. Саме на естетико-філософських засадах руху «Мистецтв та ремесел», заснованого В. Моррісом, формувалося відгалуження стилю національного романтизму у країнах Європи.

Ідеї єдності добра та краси, оспівування «шляхетного Середньовіччя», вільного від духу наживи та стандартизації, шанування старих ремесел і вільної праці ремісника-митця як ідеалу життя глибоко вразили молодого В. Кричевського. Вони надихнули його на пошуки слідів «золотого століття» культури власного народу.

6. Концепції відображення національної своєрідності у творчості фінських художників напряму національного романтизму та шотландського архітектора М. Х. Бейлі-Скотта (MacKay Hugh Baillie Scott), представника мистецького руху «Мистецтв та ремесел», справили значний вплив на митця. У 1898 р. В. Кричевський відвідує виставку фінських та англійських художників у Санкт-Петербурзі, де за рекомендацією Олексія Бекетова познайомився з архітектором І. Жолтовським. Ймовірно, саме Жолтовський привертає увагу Кричевського до творчості архітектора Бейлі-Скота – представника руху «Мистецтв та ремесел» [1, с. 117]. В архітектурі Бейлі-Скота будівельні традиції народів Британських островів набули специфічної інтерпретації в дусі декоративізму Морріса. Широко використовуючи орнамент, Бейлі-Скотт вважав, що той має бути підпорядкований конструктивній логіці. У 1895 році він писав: «Не може бути поділу конструкції та декору. Скрізь конструкція декоративна, а декор конструктивний» [11, с. 123]. В. Кричевський надовго стає прихильником творчих принципів Бейлі-Скота [1, с. 117].

Сам Кричевський наголошував на тому, що для формування архітектури з ознаками української своєрідності першочерговий інтерес мають традиційний тип житла та декоративне мистецтво, пов'язане з його оздобленням. Він виділив основні особливості такого підходу, зокрема йдеться про те, що чим обмеженішими

були художні засоби народу, тим більше вони сприяли гармонійності та суворості в орнаменталі. Композиційна ув'язка конструкції будівлі з декоративними елементами в українському будівництві проста й логічна, самі форми архітектурно глибоко продумані.

Фіксуючи спільність типів, форм і принципів, архітектор повинен обирати найбільш типові й характерні зразки, а також ті, що найбільше відхилилися від стандарту.

Досліджуючи прототипи необхідно відбирати самотні зразки від зразків, підданих іншими негативним впливам. Досліджуючи прототипи, необхідно відбирати самотні зразки, відмежовуючи їх від тих, що зазнали негативних впливів. Якщо елементи чужого стилю сприйняті й творчо перероблені, а не механічно перенесені в композицію, їх варто закріпити як повноцінний художній матеріал.

Подібно до композитора, який не прямо переносить народний мотив у симфонічну музику, а гармонізує його, відповідно до сучасних композиційних вимог, архітектор має творчо переробити та пристосувати форму традиційного прототипу відповідно до вимог сучасної культури.

Застосування орнаменту доцільне лише тоді, коли він композиційно пов'язаний з архітектурною формою, перенесений на відповідний матеріал і зумовлений властивою йому технікою. У народній творчості орнамент завжди логічно впливає з властивостей матеріалу та техніки його обробки.

Варто уникати механічного копіювання традиційних архітектурних форм, змішування різних архітектурних стилів і деталей, а також перенесення форм і орнаментів з одного матеріалу на інший [12, с. 67–68].

Висновки. На основі проведеного дослідження В. Кричевського можна вважати головним основоположником використання атрибутів (патернів) української самотності на початку ХХ століття. Він був учнем Харківської архітектурної школи періоду її становлення (кінець ХІХ століття – початок 1917 року).

Естафета передавання творчої майстерності у «школах майстрів» доповнювалася вільним обміном мистецькими ідеями та концепціями через неформальне спілкування в малих групах Харкова, де гуртувалися прихильники й покровителі української культури, митці, науковці та громадські діячі.

Досліджуючи народне мистецтво – від архітектури до вжиткових речей, В. Кричевський сформував власний творчий метод, який складався

з кількох етапів: накопичення матеріалу; відбір найкращих зразків; аналіз народних прототипів; лаконічне узагальнення; синтез; індивідуальне творення новотворів на основі народних прототипів.

Згідно зі своїм мистецьким світоглядом, Кричевський як архітектор надавав своїм витворам ознак виразної української самобутності. Це виявлялося у використанні в архітектурній практиці «патернів української своєрідності — інструментів формотворення

архітектурного об'єкта з ознаками української самобутності, що включали патерни форми і патерни морфогенезу» [7, с. 3–4].

Перспективи використання результатів дослідження. За відсутності історичних іконографічних джерел знання про творчий метод В. Кричевського в архітектурі та використання патернів української своєрідності можуть стати основою для вирішення питань реабілітації й реставраційного відтворення архітектурного доробку цього видатного українського митця.

Список використаних джерел

1. Таранушенко С. А. Василь Кричевський. *Василь Григорович Кричевський : хрестоматія* : в 2 т. : Т. 1 : 1891–1943 рр. / передм. І. О. Ходак ; упоряд. тому О. О. Савчук. Харків : Видавець Савчук О. О., 2016. С. 114–126.
2. Павловський В. Василь Григорович Кричевський : Життя і творчість. Нью-Йорк : УВАН у США, 1974. 350 с., іл.
3. Горняткевич Д. Українські митці в автобіографіях. Лондон : Українська Видавнича Спілка, 1958. 79 с.
4. Чепелик В. В. Українській архітектурний модерн. Київ : КНУБА, 2000. 378 с., іл.
5. Рубан-Кравченко В. Кричевські і українська художня культура XX ст. Василь Кричевський : монографія. Київ : Криниця, 2004. 704 с.
6. Василь Григорович Кричевський : хрестоматія : в 2 т. Т. 1 : 1891–1943 рр. передм. І. О. Ходак ; упоряд. тому О. О. Савчук. Харків : Видавець О.О. Савчук, 2016. 532 с.
7. Щербаківський В. Пам'яті Василя Григоровича Кричевського. Лондон : Українська видавнича спілка, 1954. 56 с., іл.
8. Дьяченко Ю. В. Тривоги та надії Федора Кондратьєва : іст.-біогр. нарис [про харьк. архітектора]. Харків : Савчук О. О., 2018. 156 с.
9. Василь Григорович Кричевський : хрестоматія : в 2 т. Т. 2 : 1943–1976 рр. / упоряд. тому О. О. Савчук. Харків : Видавець Савчук О. О., 2020. 464 с., 236 іл.
10. Cornwolf J. M. Baillie Scott and Arts and Crafts Movement. Baltimore ; London, 1972. 111 p.
11. Кричевський В. Г. Архитектура и народное творчество. *Василь Григорович Кричевський : хрестоматія* : в 2 т. Т. 1 : 1891–1943 рр. / передм. І. О. Ходак ; упоряд. тому О. О. Савчук. Харків : Видавець Савчук О. О., 2016. С. 67–68.
12. Вітченко Д. М. Патерни української самобутності в спадщині Харківської архітектурної школи першої третини XX ст.: джерела й особливості реабілітації : дис. ... кандидата архітектури : 18.00.01. Харків, 2019. 362 с.

References

1. Taranushenko, S. A. (2016). *Vasyl Krychevskiy* [Vasyl Krychevskiy]. In Savchuk, O.O. (Uporiad.) & Khodak, O. (Peredm.). *Vasyl Krychevskiy. Vasyl Hryhorovych Krychevskiy : khrestomatiia* [Vasyl Hryhorevich Krychevskii : anthology] (T. 1 : 1891–1943, s. 114–126). Vydavets Savchuk O.O. [in Ukrainian].
2. Pavlovskiy, V. (1974). *Vasyl Hryhorovych Krychevskiy : Zhyttia i tvorchist* [Vasyl Hryhorovych Krychevskiy: Life and creativity]. UVAN u SShA [in Ukrainian].
3. Horniatkevych D. (1958). *Ukrainski myttsi v avtobiohrafiiakh* [Ukrainian artists in autobiographies]. Ukrainska Vydavnycha Spilka [in Ukrainian].
4. Chepelyk, V.V. (2000). *Ukrainskii arkhitekturnyi modern* [Ukrainian architectural modern]. KNUBA [in Ukrainian].
5. Ruban-Kravchenko, V. (2004). *Krychevski i ukrainska khudozhnia kultura XX st. Vasyl Krychevskiy : monohrafiia* [Krichevsky and Ukrainian artistic culture of the XX century. Vasyl Krichevsky: monograph]. Krynytsia [in Ukrainian].
6. Savchuk, O.O. (Uporiad.), & Khodak, O. (Peredm.). (2016). *Vasyl Krychevskiy. Vasyl Hryhorovych Krychevskiy : khrestomatiia* [Vasyl Hryhorevich Krychevskii : anthology] : T. 1. 1891–1943. Vydavets Savchuk O.O. [in Ukrainian].
7. Shcherbakivskiy, V. (1954). *Pamiaty Vasylia Hryhorovycha Krychevskoho* [In memory of Vasyl Hryhorovych Krychevskiy]. Ukrainska vydavnycha spilka [in Ukrainian].
8. Diachenko, Yu.V. (2018). *Tryvohy ta nadii Fedora Kondratieva : istoryko-biohrafichnyi narys [pro kharkivskoho arkhitekтора]* [Anxieties and hopes of Fyodor Kondratyev: historical and biographical essay]. Savchuk A.O. [in Ukrainian].

9. Savchuk, O.O. (Uporiad.). (2020). *Vasyl Krychevskiy. Vasyl Hryhorovych Krychevskiy : khrestomatiia* [Vasily Hryhorevich Krychevskii : anthology] : T. 2. 1943–1976. Vydavets Savchuk O.O. [in Ukrainian].
10. Cornwolf, J.M. (1972). *Baillie Scott and Arts and Crafts Movement* [in English].
11. Krychevskiy, V.H. (2020). *Arkhytektura y narodnoe tvorchestvo* [Architecture and folk art]. In Savchuk, O.O. (Uporiad.) & Khodak, O. (Peredm.). *Vasyl Krychevskiy. Vasyl Hryhorovych Krychevskiy : khrestomatiia* [Vasily Hryhorevich Krychevskii : anthology] (T. 1 : 1891–1943, s. 67–68). Vydavets Savchuk O.O. [in Ukrainian].
12. Vitchenko, D. M. (2019). *Paterny ukrainskoi samobutnosti v spadshchyni Kharkivskoi arkhitekturnoi shkoly pershoi tretyny XX st.: dzherela y osoblyvosti rehabilitatsii* [Patterns of Ukrainian originality in the legacy of the Kharkiv architectural school of the first third of the XXth century: sources and features of rehabilitation]. [Dysertatsiia kandydata arkhitektury, Kharkivskiy Natsionalnyi universytet imeni O. Beketova] [in Ukrainian].

Подано до редакції 12.08.2024